

اولویت‌های باکو: تقویت جایگاه در حل مناقشه قره باغ و جلوگیری از درگیر شدن در رقابت بین قدرت‌ها-گزارش

برگزاری هفتمین اجلاس شورای ترک و هجدهمین اجلاس سران کشورهای عضو جنبش عدم تعهد نشانه‌های مفیدی برای درک بهتر استراتژی و اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری آذربایجان را فراهم می‌کند. باکو به دلیل محدودیت‌هایش نمی‌تواند بر موقعیت قدرت‌های بزرگ تأثیر بگذارد یا به تنهایی موقعیت ژئوپلیتیکی منطقه را تغییر دهد و دو اولویت اصلی سیاست خارجی جمهوری آذربایجان را می‌توان تقویت جایگاه این کشور در روند حل و فصل مناقشه قره باغ و جلوگیری از درگیر شدن در یک رقابت ژئوپلیتیکی بین قدرت‌های بزرگ دانست.

به گزارش آران نیوز به نقل از تسنیم؛ جمهوری آذربایجان در ماه اکتبر میزبان دو نشست مهم بین‌المللی بود: هفتمین اجلاس شورای ترک (شورای همکاری کشورهای ترک زبان) در تاریخ 15 اکتبر (23 مهر) و هجدهمین اجلاس سران کشورهای عضو جنبش عدم تعهد در تاریخ 25 اکتبر (3 آبان). برگزاری این دو نشست مهم بین‌المللی نشانه‌های مفیدی برای درک بهتر استراتژی و اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری آذربایجان را فراهم می‌کند.

اجلاس یک روزه شورای همکاری کشورهای ترک زبان با حضور رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهوری ترکیه، الهام علی‌اف رئیس‌جمهوری آذربایجان، شوکت میرضیایف رئیس‌جمهوری ازبکستان، سورونبای جینبکوف رئیس‌جمهور قرقیزستان، نورسلطان نظربایف رئیس‌جمهوری قزاقستان به عنوان رئیس افتخاری شورای همکاری کشورهای ترک زبان و نیز ویکتور اوربان نخست‌وزیر مجارستان برگزار شد.

اگرچه شورای همکاری کشورهای ترک زبان به جای یک سازمان بین‌المللی موثرتر پیش‌تر به عنوان یک باشگاه نمایشی برای گفت‌وگو میان کشورهای ترک زبان مطرح می‌باشد اما در اجلاس امسال در باکو پیشرفت‌های قابل‌ملاحظه‌ای مشاهده شد (1). نخست این که در هفتمین اجلاس شورای ترک، ازبکستان به عنوان یک کشور برجسته ترک‌زبان با جمعیتی بالغ بر 30 میلیون نفر به صورت کامل و رسمی به این سازمان پیوست. دوم، مجارستان به عنوان یک کشور عضو اتحادیه اروپا برای دومین بار به عنوان ناظر رسمی در این اجلاس شرکت کرد. نکته سوم اینکه شورای ترک یک دفتر نمایندگی در بوداپست پایتخت مجارستان افتتاح کرد که نشان‌دهنده توسعه این سازمان به سمت اروپا است.

علاوه بر این، این اجلاس شاهد بحث‌های صریح در مورد آینده گروه بندی ترکی بود. نورسلطان نظربایف رئیس‌افتخاری شورای همکاری کشورهای ترک زبان پیشنهاد تغییر نام این سازمان به سازمان کشورهای ترک را مطرح کرد و خواهان تدوین استراتژی «چشم‌انداز ترکی 2040» شد. این پیشنهادها نشان‌دهنده گرایش این شورا جهت گسترش تأثیرگذاری و هم‌چنین به روز کردن وضعیت خود است.

مجارستان نیز هر چند عضو رسمی شورای ترک نیست اما نخست‌وزیر این کشور نیز توصیه‌هایی به این شورا داشت. وی بر لزوم توسعه تماس‌های مردم با مردم و هم‌چنین توسعه تجارت و مولفه‌های اقتصادی میان کشورهای عضو شورای ترک تأکید کرد. ویکتور اوربان خاطر نشان کرد که کشورهای عضو شورای ترک باید آمادگی امضای توافقنامه‌های تجاری با انگلستان پس از خروج این کشور از اتحادیه اروپا را داشته باشند. نخست‌وزیر مجارستان تأکید کرد که کشورش از گسترش روابط کشورهای عضو شورای ترک با اتحادیه اروپا حمایت کامل می‌کند (2).

عضویت کامل ازبکستان، افتتاح دفتر نمایندگی در اروپا و ایجاد مؤسسات مختلف درون سازمانی نشانگر گسترش کمی شورای ترک است. با این حال، توجه به پیشنهادات نخست‌وزیر مجارستان نشان می‌دهد که این تغییرات اگر منجر به گسترش عمق نفوذی این شورا نگردد، اموری ظاهری و بی‌نتیجه خواهند بود.

کشورهای عضو شورای ترک، جوامعی با ارزش‌های مشترک نمی‌باشند. تجربه اتحاد میان کشورهای اسلاوی و عربی نشان می‌دهد که پیشینه‌های مشترک قومی، زبانی و فرهنگی برای تقویت وحدت موثر میان دولت‌ها مفید هستند اما غالباً کافی نیستند.

با این وجود، آسیب‌های ذکر شده شورای ترک و نیز جنبه‌های منفی جنبش عدم تعهد سبب ناراحتی دولت جمهوری آذربایجان نمی‌شود. جنبش عدم تعهد نیز از ترکیب یک دستی برخوردار نیست و روابط کشورهای عضو آن با کشورهای غربی متفاوت می‌باشد. تقریباً هیچ کشور توسعه‌یافته از نظر اقتصادی نیز عضو جنبش عدم تعهد نمی‌باشد. به علاوه، بسیاری از کشورهای عضو جنبش عدم تعهد قادر به ارائه پشتیبانی و حمایت قابل‌توجه به جمهوری آذربایجان نیستند. با این وجود و به دلایل مختلف، جمهوری آذربایجان نسبت به همکاری با جنبش عدم تعهد و میزبانی آخرین اجلاس این جنبش خوش بین است. هر کشوری اعم از بزرگ یا کوچک در سازمان‌های بین‌المللی که عضو آن است دارای حق رای است و این امر نکته مهمی برای باکو است. انتخاب جمهوری آذربایجان به عنوان یک عضو غیر دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد و تصویب اسنادی مبنی بر حمایت از تمامیت ارضی این کشور در سازمان‌ها و نشست‌های مهم بین‌المللی دو نکته کلیدی برای باکو به حساب می‌آید. در اجلاس جنبش عدم تعهد در باکو، سران مقامات عالی‌رتبه 60 کشور عضو و 158 نفر از مقامات و نمایندگان کشورها و عضو سازمان‌های بین‌المللی حضور داشتند. در بیانیه نهایی این اجلاس تأکید شد که هیچ کشوری نمی‌تواند مشروعیت وضعیت ایجاد شده در نتیجه اشغال قلمرو جمهوری آذربایجان را به رسمیت بشناسد (3). این بخش از بیانیه باعث خشم ارمنستان شد (4).

باکو تا 3 سال ریاست جنبش عدم تعهد را بر عهده دارد. این جنبش با 120 عضو دومین سازمان چند جانبه پس از سازمان ملل متحد می باشد و از این رو فرصتی برای ارتقای موقعیت بین المللی جمهوری آذربایجان و تقویت بی طرفی آن می باشد. این کشور عضویت خود در جنبش عدم تعهد را ابزاری برای دوری از بلوک های نظامی از جمله اتحادیه پیمان امنیت جمعی که تحت نفوذ روسیه است می بیند. باکو به عنوان رئیس دوره ای جنبش عدم تعهد حداقل تا 3 سال آینده مجبور نخواهد شد تا وارد هیچ بلوک بندی نظامی بشود.

در حالی که روابط جمهوری آذربایجان با ترکیه از اعضای ناتو در سطح بالایی قرار دارد، شورای همکاری کشورهای ترک زبان نیز این فرصت را فراهم می کند تا روابط باکو با کشورهای همسایه نظیر قرقیزستان و قزاقستان که عوض اتحادیه پیمان امنیت جمعی هستند تقویت شده و از این رو این کشور در مقایسه با ارمنستان از موقعیت بهتری برخوردار شود. علاوه بر این، تعامل بوداپست با شورای ترک فرصتی برای جمهوری آذربایجان برای تقویت همکاری های خود با اتحادیه اروپا فراهم می کند. جمهوری آذربایجان بی طرفی را به عنوان اصلی برای سیاست خارجی مستقل خود در نظر می گیرد. با این حال، تصمیم به پیوستن به بلوک نظامی موجود نیز نیازمند یک سیاست مستقل می باشد. باکو به دلیل محدودیت هایش قدرت کمی دارد و نمی تواند بر موقعیت قدرت های بزرگ تأثیر بگذارد یا به تنهایی موقعیت ژئوپلیتیکی منطقه را تغییر دهد. بنابراین، باکو یک استراتژی سیاست خارجی را دنبال می کند و می خواهد به جای اینکه در یک بلوک خاص قرار بگیرد، آن جنبه های وضع موجود را که به نظرش نامطلوب است تغییر دهد. رویکرد جمهوری آذربایجان به شورای ترک و جنبش عدم تعهد را باید از این منظر تحلیل کرد. دو اولویت اصلی سیاست خارجی جمهوری آذربایجان را می توان تقویت جایگاه این کشور در روند حل و فصل مناقشه قره باغ و جلوگیری از درگیر شدن در یک رقابت ژئوپلیتیکی بین قدرت های بزرگ دانست. از این رو، دستیابی به این استراتژی به معنای تنوع بخشیدن به همکاری ها در حوزه سیاست خارجی با اتحادیه های چند جانبه و اتحادهای نظامی مختلف و ایجاد روابط نزدیک تر با کشورهای عضو اما بدون تعهد به هیچ یک از بلوک های خاص است.

مجید اسماعیل زاده، کارشناس مسائل اوراسیا

1. https://www.turkkon.org/en/haberler/7th-summit-of-the-turkic-council-was-held-in-baku_1907

2. <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/news/hungary-can-offer-turkic-council-connection-to-europe>

3. https://en.trend.az/azerbaijan/3139848.html?mc_cid=8e80c19b34&mc_eid=4b516b0c01

4. https://www.mfa.am/en/interviews-articles-and-comments/2019/10/28/mfa_statement/9919

انتهای پیام/